

1982 - 1996 YILLARI ARASINDA YÖNETİM KONULARINDA YURT İÇİNDE ve YURT DIŞINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA¹

Arş. Grv. Fatih SEMERCİÖZ
İşletme Yönetimi ve Organizasyon Anabilim Dalı

Özet

Bu çalışmada beş Amerikan üniversitesi ve I. Ü. İşletme Fakültesi bünyesinde "Yönetim" konularında hazırlanan doktora tezleri; konu, analiz düzeyleri ve araştırmalarda kullanılan istatistiksel teknikler açısından incelenmiştir. Araştırmaya toplam 434 tez dahil edilmiş, sonuçlar frekans dağılımları şeklinde ve üniversiteler arasında karşılaştırmalar şeklinde verilmiştir. Ele alınan değişkenler arasında Ki-kare analizi yapılmıştır. Amerikan üniversiteleri ile I. Ü. İşletme Fakültesi arasında kullanılan konular açısından ve araştırmalarda kullanılan analiz düzeyleri açısından benzerlik bulunmuş, araştırmalarda kullanılan istatistiksel teknikleri açısından ise farklılıklar olduğu görülmüştür. Sonuç bölümünde elde edilen bulgular özetlenmiş ve sonuçlar tartışılmıştır.

Giriş ve Araştırmanın Amacı

Her bilim alanında olduğu gibi Yönetim ve Organizasyon disiplininde de akademik çalışmaların temel direği olarak doktora tezleri kabul edilmektedir. Üsdiken ve Pasadeos (1993), bir bilim dalıyla ilgili belirli zaman aralıklarıyla yapılacak araştırmalar ile sağlanacak bilgilerin, bir yanda o bilim dalının zaman içinde gösterdiği gelişmeyi ve egemen olan eğilimleri anlama, bir yandan da varolan sorunları ortaya çıkarma ve bunları giderebilmek için yapılabilecekleri tartışma olanağı sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Bu düşüncelerden hareket ederek iki farklı ülkede ve akademik çevrelerde hazırlanan doktora tezlerinde "Yönetim" konularına nasıl yaklaşıldığını, hangi konulara ağırlık verildiğini, yıllar itibarıyla nasıl bir değişim olduğunu ortaya koymanın yönetim bilimcileri için faydalı olacağı düşünülmektedir. Doktora

(1) Bu araştırma 29-31 Mayıs 1997 tarihleri arasında Başkent Üniversitesi tarafından V. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresinde aynı başlıkla bildiri olarak sunulmuştur.

tezleri üzerine daha önce yapılmış olan çalışmaların bir kısmı belli bir konuda hazırlanan tezlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi şeklindedir; Stratejik Yönetim (Shrivastava ve Lim, 1989), Kamu Yönetimi (Adams ve White, 1994; Cleary 1992). Yapılan çalışmaların bir kısmı ise bir konuda belirli yıllar arasında yapılan tezlerin listelenmesi şeklindedir; Lojistik 1970 - 1986 (Stock 1987), Lojistik 1987 - 1991 (Stock ve Luhrsen 1993). Bunun yanında ülkemizde ise, Üsdiken ve Pasadeos (1992) Yönetim konularında yazılan makaleleri çeşitli kriterler açısından incelemişlerdir. Yazarlar, Yönetim yazınına ilişkin yapılan çalışmaların az sayıda olduğunu da belirtmektedirler.

Bu araştırmamızın daha önceki yapılmış olan araştırmalardan farkı; a) İki ülke akademik çevrelerinden seçtiğimiz doktora tezlerinin araştırılması, b) Geniş bir konu dağılımına sahip yönetim alanını incelemesi, c) Bir literatür araştırması niteliğinde olup eleştirel bir yaklaşım taşımamasıdır.

Çalışmanın temel amacı;

1. İki farklı akademik ortamda ele alınan konuların dağılımını görmek,
2. Bizde ele alınan tez konuları ile Amerika Birleşik Devletlerinde ele alınan tez konularını benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırmak,
3. Tez konusu seçimi meselesine dikkat çekmektir. İşletme biliminin doğası gereği teori ve uygulama alanları içiçedir. Bunun sonucu olarak doktora tez konuları belirlenme aşamasında, konuların neye göre belirlenmesi gerektiği sorusu ile karşılaşmaktadır. Sonuç bölümünde belirtilecek olan bu tür sorunlara, bu çalışma vasıtasıyla dikkat çekilmek istenmiştir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada İstanbul Üniversitesi S. B. E., İşletme Fakültesi, İşletme ve Personel Yönetim Organizasyon bölümü bünyesinde açılan Organizasyon ve İşletme Politikası, Personel Yönetimi, Davranış Bilimleri doktora programlarında 1982 - 1996 yılları arasında yapılmış doktora tezleri ile yine aynı yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde "Yönetim" konularında ileri kabul edilen beş üniversitede Yönetim (Management) konularında yapılmış olan doktora tezleri belirli kriterler göz önüne alınarak incelenmiş ve A.B.D. üniversiteleri ile İ.Ü. İşletme Fakültesi arasında karşılaştırma yapılmıştır.

İ.Ü. İşletme Fakültesi bünyesinde yapılmış olan tezer, aynı fakültenin kütüphanesine kayıtlı olan çalışmalardır. Amerikan üniversitelerinde yapılan tezlere ait bilgiler ise, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesine periyodik olarak gelen "Dissertation Abstract International" (University Microfilms

International) ciltlerinden ve yine bu kaynağın "ABI Inform" database'inde yer alan özetlerden elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan tezlerin elde edildiği Dissertation Abstract International kaynağında "İşletme Yönetimi" alanı; Genel, Muhasebe, Bankacılık Yönetim ve Pazarlama disiplinlerini kapsamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu araştırma yukarıdakilerden "Yönetim" disiplinindeki tezleri kapsamaktadır. İnceleme kapsamındaki tezler 1982 yılından başlamakta ve en son 1997 yılı Şubat ayı cildinde son bulmaktadır.

Bu tezler arasında yer almalarına rağmen konuları itibariyle "Yönetim" ile ilgili olmadığına karar verilen ya da kullanılan diğer kriterler bakımından analiz edilmesi mümkün olmayan 6 adet tez ve Boğaziçi Üniversitesine gelmemiş olan Mart 1993 (Vol: 53, No: 9) sayısında yer alan tezler kapsam dışı bırakılmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere bu araştırmada örnek kütle kullanılmamış incelenen üniversitelerde hazırlanan tezlerin tamamı ele alınmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Kriterler

Yazım Yılı

Araştırma daha önce de belirtildiği gibi 1982 - 1996 yılları arasında yapılmış olan tezleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle 15 yıllık bir periyodu içermektedir.

Üniversite

Bu araştırma İ. Ü. İşletme Fakültesi ile beş Amerikan üniversitesini kapsamaktadır. Seçilen A.B.D. üniversiteleri:

1. Harvard University
2. The University of Michigan
3. Cornell University
4. Stanford University
5. University of California Los Angeles'dır.

Üniversite seçiminde İ. Ü. İşletme Fakültesinin öğretim üyelerinin görüşleri alınmış ayrıca Amerikadaki Lisans ve Lisansüstü eğitim veren okulları değerleyen "The Gourman Report" (Gourman, 1989), (Gourman, 1993)'dan yararlanılmıştır. Bu değerlemelerde adı geçen üniversitelere "undergraduate" seviyesinde ilk on sırada (Harvard: 2, U. of Michigan: 3, Stanford: 5, Cornell: 7, U.C.L.A.: 10,) ve "graduate" sıralamalarında ise ilk onaltı sırada (Harvard: 1, Stanford: 3, U.C.L.A.: 7, U. of Michigan: 10, Cornell: 16) yer almaktadır. Seçilen üniversitelerin tümü de " The Gourman Report" değerlemelerine göre " Çok Güçlü" kategorisindedirler.

Konu

İncelenen tezlerin konulara göre ayırımı yapılırken "The Academy of Management" (Ed: Suzan E. Jackson Newyork University, Exe. Dir: Nancy Urbanowicz Page University) bünyesinde oluşturulan "Professional Divisions" kullanılmıştır. "The Academy of Management", Yönetim bilimi dalında çalışma yapan akademisyen ve uygulamacıları bünyesinde toplayan en büyük kuruluştur. Yönetim biliminin gelişmesindeki katkıları ise bu kuruluşun Yönetim bilimi dalında söz sahibi olmasını sağlamıştır. Araştırmada kullanılan konu ayrımları şu şekildedir:

1. İşletme Politikası ve Planlama	11. Örgütsel Davranış
2. Kariyer Yönetimi	12. Örgütsel Haberleşme ve İletişim Sistemleri
3. Girişimcilik	13. Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi
4. Sağlık Kuruluşları Yönetimi	14. Güç, Görüşme, Çatışma Yönetimi
5. Uluslararası Yönetim	15. Üretim Yönetimi
6. Yönetimde Eğitim ve Gelişme	16. Kamu Sektörü
7. Yönetim Tarihi	17. Araştırma Metodları
8. Yönetimsel Danışma	18. Yönetimde Sosyal Olaylar
9. Organizasyon ve Yönetim Teorisi	19. Teknoloji ve Yenilik Yönetimi
10. Örgütsel Gelişme ve Değişim	20. Yönetimde Kadın

Analiz Düzeyi

Bu kriter teorik temelin yanı sıra araştırma yapılmış olan tezler için kullanılmıştır. Burada araştırmanın hangi düzey kullanılarak yapıldığı tespit edilmek istenmiştir. Analiz düzeyi kriteri Türkiye'de yayınlanan yönetimle ilgili makalelerdeki atıflar üzerine yapılan bir inceleme (Üsdiken ve Pasadeoes, 1992) esas alınarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan analiz düzeyleri;

1. Birey	5. Sektör
2. Grup	6. Karma
3. Örgütsel birim	7. Diğer
4. Örgüt	

şeklinde. Bazı araştırmalı tezlerde birden fazla analiz düzeyi kullanılmıştır. Bu tür tezler "Karma" olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmalarda Kullanılan İstatistik Teknikler

Yine araştırmalı tezler için kullanılan bu kriter de istatistik teknikler üç başlıkta toplanmıştır. Değerlemede kullanılan kriterler İşletmeciler ve İktisatçılar için Rapor Yazımı (Şencan, 1995) adlı eserdeki sınıflama temel alınarak belirlenmiştir. Kullanılan sınıflama şu şekildedir:

1. Tanımlayıcı İstatistiksel Analizler:

a) Parametrik nitelikteki veriler için;

Aritmetik ortalama, Standart sapma, Varyans, Skewness (Çarpıklık), Curtosis (Basıklık), Standart hata, Güven aralığı.

b) Nonparametrik nitelikteki veriler için;

Mod, Medyan, Skewness (Çarpıklık), Curtosis (Basıklık), Kartil değerleri, Yüzdelik (Percentil) değerleri, Frekans tabloları, Standart hata, Grafikler.

2. Sonuç Çıkarıcı İstatistiksel Analizler:

a) Parametrik nitelikteki veriler için;

Bir örneklem grubu: Korelasyon - Regresyon

İki örneklem grubu: Bağımlı; $< 30 = t$ testi, $> 30 = z$ testi.

Bağımsız; $< 30 = t$ testi, $> 30 = z$ testi

Üç + örneklem grubu: F testi

b) Non parametrik nitelikteki veriler için;

Bir örneklem grubu: İşaret testi, Korelasyon - Regresyon, Ki - kare

İki örneklem grubu: Bağımlı; Wilcoxon
Bağımsız; Mann - Whitney

Üç + örneklem grubu: Kruskal - Wallis, Ki - kare

3. Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Teknikleri

a) İşletmelerde Kullanılan Analizler

Çoklu Regresyon ve Korelasyon analizi, Diskriminant analizi, Faktör analizi, Çok Değişkenli Varyans ve Kovaryans analizi

b) Akademik Amaçlı Kullanılan Analizler

Kanonikal korelasyon analizi, Kümeleme analizi, Çok boyutlu ölçekleme analizi, Konjont analizi

4 Belirtilmemiş

Araştırma Yönetimi

Araştırmada 5 ana kriterle göre ele alınan tüm tezler değerlendirilmiştir. Bu aşamada her tez için bir "Tez Değerleme Formu" kullanılmış ve incelenen kriterlere göre kodlamalar yapılmıştır. Elde edilen verilerin "SPSS" istatistik programında Frekans analizleri yapılmış ve ikili ilişkileri belirlenmiştir. (üniversitelere göre konu dağılımları gibi). Ayrıca ele alınan değişkenler arasındaki ilişkilerin Ki - kare analizi yapılmıştır.

Tez değerlemesi sırasında Amerikan üniversitelerine ait tez özetlerinde konu kategorisi hariç, diğer değişkenler yazarın tez özetinde belirtmiş olduğu bilgiler ışığında yapılmıştır. İ. Ü. İşletme Fakültesinde yapılmış olan tezler ise yine konu kategorileri hariç, araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve bulgular kısmı incelenerek yapılmıştır.

Konu ayrımları ise Amerikan üniversitelerinde yapılan tezlerin özetlerinin tümü okunduktan, İ. Ü. İşletme Fakültesinde yapılan tezlerin ise içindekiler kısmı incelendikten sonra tez başlıklarına göre yapılmıştır. Tez bütün olarak hangi konu ile daha fazla ilgili ise o konu ayrımına dahil edilmiştir.

İncelenen tezler analiz düzeyi ve istatistik teknikler açısından değerlendirilmeden önce "Tez niteliği" açısından ele alınmış ve Tamamen Teorik, Tamamen Araştırma, Teorik + Araştırma olarak sınıflanmış, daha sonra araştırmalı tezleri belirlenen diğer kriterlere göre değerlendirilme devam edilmiştir. Dolayısıyla "Analiz Düzeyi" ve "Kullanılan İstatistik Teknikler" kriterleri sadece araştırmaya sahip tezler için kullanılmıştır. Bunun yanında araştırmalı tezler de "Araştırma Niteliği" açısından değerlendirilmiş ve Vak'a, İstatistiksel Metodların Kullanıldığı Araştırma, Teorik İnceleme ve İşletme Oyunu olarak sınıflanmıştır. Dolayısıyla "Kullanılan İstatistik Teknikler" kriteri

ile sadece İstatistiksel Metodların Kullanıldığı Araştırmalar değerlendirilmiştir.

Araştırma Bulguları

1. İncelenen Tezlerin Kullanılan Kriterlere Göre Sayısal Dağılımları:

a) Yıllara Göre Dağılım

İncelenen toplam tez sayısı 434 adettir. Bu tezlerin 1982'den 1996 yılına kadar her yıl bazındaki sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Yıllara Göre Tezlerin Dağılımı

YILLAR	TEZ SAYISI	%	YILLAR	TEZ SAYISI	%
1982	13	3.0	1990	35	8.1
1983	16	3.7	1991	37	8.5
1984	16	3.7	1992	32	7.4
1985	24	5.5	1993	37	8.5
1986	23	5.3	1994	43	9.9
1987	24	5.5	1995	32	7.4
1988	25	5.8	1996	38	8.8
1989	39	9.0	TOPLAM	434	100

Tablo 1'de görüldüğü üzere 1982 ile 1996 arasında tez sayıları açısından fark vardır. Bunun yanı sıra en çok tez yapılan yıl 1994 (%9.9) yılıdır. Bir başka ilgi çeken nokta, 1990'lı yıllarda 1980'li yıllara göre nispeten daha fazla tez yapılmış olmasıdır. Bunun yanında özellikle 1990'lı yıllarda yapılan tez sayılarının yıllara göre azalıp arttığı görülmektedir. Dolayısıyla yıllara göre tez sayıları hakkında genel bir değerlendirme yapmak hatalı olur.

b) Üniversitelere Göre Dağılım

Araştırmamızda kullanılan 6 üniversitede yapılan tezlerin sayılarına bakıldığında en fazla tez yapılan eğitim kurumunun İ. Ü. İşletme Fakültesi (%26.5) olduğu görülmektedir. Tablo 2'de altı üniversitenin sahip olduğu tez sayıları görülmektedir:

Tablo 2: Altı Üniversitede Hazırlanan Tezlerin Dağılımı

ÜNİVERSİTE	TEZ SAYISI	%
HARVARD UNIVERSITY	80	18.4
U. of MICHIGAN	67	15.4
CORNELL UNIVERSITY	31	7.1
STANFORD UNIVERSITY	42	9.7
U. of CAL. LOS ANGELES	99	22.8
L Ü. İŞLETME FAKÜLTESİ	115	26.5
TOPLAM	434	100

c) Konulara Göre Dağılım

İncelenen 434 tezin 20 konu ayrımına ne şekilde dağılım gösterdikleri Tablo 3 verilmiştir. Konu ayrımları içerisinde en fazla sayıda tez Organizasyon ve Yönetim Teorisi (%25.3) konusunda olduğu görülmektedir. Bu durumun temelinde Organizasyon ve Yönetim teorisi konusunun diğer konulara göre daha geniş bir yelpazeye sahip olması yatmaktadır. Ayrıca, İşletme Politikası ve Planlama (%15.4), Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi (%7.6), Örgütsel Davranış (%7.1) konularda diğer göze çarpan konulardır. Bunun yanında incelediğimiz tezler içerisinde sadece 1 adet tez, yönetsel danışma konusunda yapılmıştır.

Tablo 3: Konu Ayrımlarına Göre Tezlerin Dağılımı

KONULAR	TEZ SAYILARI	%
İşletme Politikası ve Planlama	67	15.4
Kariyer Yönetimi	13	3.0
Girişimcilik	3	0.7
Sağlık Kuruluşları Yönetimi	12	2.8
Uluslararası Yönetim	26	6.0
Yönetimde Eğitim ve Gelişme	10	2.3
Yönetim Tarihi	4	0.9
Yönetsel Danışma	1	0.2
Organizasyon ve Yönetim Teorisi	110	25.3
Örgütsel Gelişme ve Değişim	21	4.8
Örgütsel Davranış	31	7.1
Örgütsel Haberleşme ve İletişim Sistemleri	21	4.8
Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi	33	7.6

Güç, Görüşme, Çatışma Yönetimi	14	3.2
Üretim Yönetimi	25	5.8
Kamu Sektörü	5	1.2
Araştırma Metodları	5	1.2
Yönetimde Sosyal Olaylar	3	0.7
Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	27	6.2
Yönetimde Kadın	3	0.7
TOPLAM	434	100

d) Analiz Düzeylerine Göre Ayırım

İncelenen tezlerden 376 araştırmalı tez analiz düzeylerine göre değerlendirilmiştir. Tablo 4'de görüleceği gibi bu tezlerin %41.0'inde "örgüt" düzeyinde analiz yapılmıştır. Başka bir deyişle, yapılan araştırmalarda organizasyonun tümü incelenmiş, kullanılan veri toplama teknikleri hedef olarak organizasyonun sorunlarını ve işleyişini ele almışlardır. Daha sonra sırasıyla birey ve bireyin sorunlarını ele alan araştırmalar (%20.7), birden fazla analiz düzeyinin kullanıldığı "karma" nitelikteki araştırmalar (%9.8), grup yapısı ve grup sorunları ile ilgili araştırmalar (%9.0), sektörel bazda analiz yapılan araştırmalar (%3.7) yer almaktadır. Yukarıda belirtilen düzeylere dahil edilemeyen araştırmaların oranı ise %10.6'dır.

Tablo 4: Analiz Düzeylerine Göre Tezlerin Dağılımı

ANALİZ DÜZEYİ	TEZ SAYISI	%
Birey	78	20.7
Grup	34	9.0
Örgüt içi birim	14	3.7
Örgüt	154	41.0
Sektör	19	5.1
Karma	37	9.8
Diğer	40	10.6
TOPLAM	376	100

e) Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Kullanılan istatistiksel teknikler yukarıda da belirtildiği gibi sadece istatistik metodların kullanıldığı araştırmalar için kullanılmıştır. Dolayısıyla bu kriter ile 236 adet tez (Toplam tezlerin %54.3'ü) değerlendirilmiştir. İnceleme kriterlerinin kendi içlerindeki parametrik - nonparametrik ayrımları gözönüne

alınmamıştır. Tablo 5'de de görüleceği üzere en fazla kullanılan istatistiksel analizler Sonuç Çıkarıcı nitelikteki analiz çeşitleridir (% 55.5). Tanımlayıcı istatistiksel analizleri kullanan araştırmaların oranı %22.5 ve Çok değişkenli istatistik analiz tekniklerini kullanan araştırmaların oranı ise %18.2'dir. %3.8'lik bir orandaki araştırmalarda ise tez yazarı istatistik teknikleri kullandığını belirtmiş olmasına rağmen hangi teknikleri kullandığını belirtmemiştir.

Tablo 5: Kullanılan İstatistiksel Tekniklere Göre Araştırmalı Tezlerin Dağılımı

İstatistik Teknikler	Tez Sayısı	%
Tanımlayıcı İstatistiksel Analizler	53	22.5
Sonuç Çıkarıcı İstatistiksel Analizler	131	55.5
Çok Değişkenli İstatistiksel Analizler	43	18.2
Belirtilmemiş	9	3.8
TOPLAM	236	100

2. Üniversitelere Göre Konuların Dağılımı

Ele alınan 20 konu ayrımının altı Üniversiteye göre dağılımları Tablo 6'daki gibidir. Tablonun takibini kolaylaştırmak için sadece tez sayıları verilmiştir.

Tablo 6: Üniversitelere Göre Konuların Dağılımı

KONULAR	Harvard U.	U. Michigan	Cornell U.	Stanford U.	U.C.L.A.	I.O.I.F
İşl.Pol.Plan.	16*	15*	5*	4*	12*	15*
Kariyer Y.	3	2	0	2	1	5
Girişimcilik	2	0	0	0	0	1
Sağlık Yön.	1	0	0	0	1	10
Uluslararası Y.	7	10*	2	1	4	2
Y.Eğit. Gelişme	4	0	0	0	2	4
Yön. Tarihi	2	0	0	1	1	0
Yön. Danışma	1	0	0	0	0	0
Org.Yön.Teo.	9*	15*	7*	18*	31*	30*
Örg.Gel.Değ.	4	2	2	1	1	11
Örg. Davranış	4	3	4	3*	10*	7
Ö.Hab.İlet.Sis.	3	1	1	2	10*	4
Per./İ.K.Yön.	5	5	3	3*	5	12*
Güç.Gö.Çat.Y.	3	1	5*	3*	0	2
Üretim Y.	4	6	2	2	10*	1
Kamu Sek.	0	0	0	0	1	4

Araş. Met.	0	3	0	0	2	0
Yön.Sos.Ol.	2	0	0	0	0	1
Tek.Yen.Y.	10*	4	0	2	7	4
Yön.Kadın	0	0	0	0	1	2
TOPLAM	80	67	31	42	99	115

Tablo 6'daki verilere göre her üniversitede en fazla kullanılan 3 konuyu ele alarak üniversiteler arasındaki "konular itibarıyla" benzerlikler ve farklılıklar ortaya konabilir. Buna göre,

Harvard University 1. İşletme Politikası ve Planlama 2. Teknoloji ve Yenilik Yönetimi 3. Organizasyon ve Yönetim Teorisi	UnL of Michigan 1. İşletme Politikası ve Planlama 2. Organizasyon ve Yönetim Teorisi 3. Uluslararası Yönetim
Cornell University 1. Organizasyon ve Yönetim Teorisi 2. İşletme Politikası ve Planlama 3. Güç, Görüşme ve Çatışma Yönetimi	Stanford Universtiy 1. Organizasyon ve Yönetim Teorisi 2. İşletme Politikası ve Planlama 3. Örgütsel Davranış Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi Güç, Görüşme ve Çatışma Yönetimi
U. California Los Angeles 1. Organizasyon ve Yönetim Teorisi 2. İşletme Politikası ve Planlama 3. Örgütsel Davranış Ör. Haberleşme ve İletişim Sistemleri Üretim Yönetimi	İ. Ü. İşletme Fakültesi 1. Organizasyon ve Yönetim Teorisi 2. İşletme Politikası ve Planlama 3. Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi

Görüldüğü üzere beş Amerikan üniversitesi ile İ. Ü. İşletme Fakültesinin arasında incelenen (sayıları itibarıyla) ilk üç konu açısından benzerlikler vardır. Harvard U. ve U. of Michigan da en fazla incelenen konu "İşletme Politikası ve Planlama" iken, Cornell U., U.C.L.A. ve İ. Ü. İşletme Fakültesinde en fazla "Organizasyon ve Yönetim Teorisi" konusu ele alınmıştır. Burada ilginç olan nokta, 20 konu ayırımı olmasına rağmen, altı üniversitedeki ilk üç öncelikle incelenen konu sayısı 9'dur. Ayrıca "Organizasyon ve Yönetim Teorisi" ve "İşletme Politikası ve Planlama" konuları her üniversitenin ilk öncelik verdiği konulardır. Bunun yanında Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi konusu İ. Ü. İşletme Fakültesi ve Stanford U. de ilk üç sıradadır.

İ. Ü. İşletme Fakültesinde hazırlanan tezlerde öncelik arz etmeyen konular (Teknoloji ve Yenilik Yönetimi, Uluslararası Yönetim, Güç, Görüşme ve Çatışma Yönetimi, Örgütsel Davranış, Örgütsel Haberleşme ve İletişim

Sistemleri, Üretim Yönetimi) diğer üniversitelerde hazırlanan tezlerde görülmektedir.

3. Konuların Yıllara Göre Dağılımları

İncelediğimiz tezlerin 20 konu ayırımına göre ne şekilde sayısal bir dağılım gösterdikleri Tablo 3'te verilmişti. Burada ise yıllar itibariyle hangi konuların daha fazla işlendiği üzerinde durulacaktır. İncelenen 15 yıllık periyotta 1984 ve 1986 yılları hariç diğer tüm yıllarda en fazla işlenen konular; İşletme Politikası ve Planlama ile Organizasyon ve Yönetim Teorisi konularıdır. Bununla birlikte 1984 yılında Kariyer Yönetimi ile Örgütsel Haberleşme ve İletişim Sistemleri konuları, 1986 yılında ise Örgütsel Gelişme ve Değişim konusu en çok işlenen konular arasında yer almışlardır. 1982'den 1996'ya kadar her yıl bazında en fazla kullanılan konular Tablo 7'de verilmiştir. Tablo da ayrıca parantez içerisinde ilgili yılda toplam kaç tez yapıldığı ve bunların kaç tanesinin belirtilen konuya ait olduğu gösterilmiştir.

Tablo 7: Her Yıl Bazında en Fazla Ele Alınan Konular

1982	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (3/16)	1990	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (8/35)
1983	İşletme Politikası ve Planlama (4/16)	1991	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (11/37)
1984	İşletme Pol. ve Plan. (3/16) Kariyer (3/16) Örgütsel Haberleşme ve İletişim Sis. (3/16)	1992	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (13/32)
1985	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (7/24)	1993	İşletme Politikası Ve Planlama (9/37)
1986	İşletme Politikası ve Planlama (5/23) Örgütsel Gelişme ve Değişim (5/23)	1994	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (17/43)
1987	İşletme Politikası ve Planlama (7/24)	1995	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (9/32)
1988	İşletme Politikası ve Planlama (6/25)	1996	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (9/38)
1989	Organizasyon ve Yönetim Teorisi (12/39)		

Yukarıda altı üniversitede ele alınan ilk üç konunun neler olduğunu belirtmişti. Sözü edilen (altı üniversitede ilk üç'e giren) konuların hangi yıllarda daha çok kullanıldıkları ise Tablo 8'de verilmiştir. Tabloda ayrıca parantez içerisinde belirtilen konuda toplam olarak kaç tez hazırlandığı ve bunların kaç tanesinin ilgili yıla ait olduğu gösterilmektedir.

Tablo 8: İlk Üç Konunun Daha Çok Kullanıldığı Yıllar

İşletme Politikası ve Planlama	1993 (9/67)	Haberleşme ve İletişim Sistemleri	1991 (4/21)
Uluslararası Yönetim	1991 (4/26) 1996 (4/26)	Personel / İnsan Kaynakları Yön.	1989 (7/33)
Organizasyon ve Yönetim Teorisi	1994 (17/110)	Üretim Yönetimi	1994 (4/25)
Örgütsel Davranış	1993 (4/31) 1995 (4/31)	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	1991 (6/27)

Tabloda yer almayan diğer konular yıllara göre dağınık bir açılım sergilemektedirler. Yıllar itibarıyla Organizasyon ve Yönetim Teorisi ile İşletme Politikası ve Planlama konuları en çok kullanılan konular olarak karşımıza çıksa da bunların yanında (Tablo 8) diğer konuların belirli yıllarda önemini arttığı görülmektedir. Ele alınan konuların niçin belli yıllarda daha fazla kullanıldığı ve dağılımların tesadüfi olup olmadığı hususu araştırmanın sınırı dışındadır.

3. Üniversitelere Göre Analiz Düzeyleri Dağılımları

Analiz düzeylerinin ele alınan 434 tez açısından genel sayısal değerleri yukarıda verilmişti. Burada ise altı üniversite bazında analiz düzeylerinin dağılımları verilecek (Tablo 9 ve Tablo 10) ve yine İ. Ü. İşletme Fakültesi ile Amerikan üniversiteleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılacaktır.

Tablo 9: Üniversitelere Göre Analiz Düzeyi Dağılımları

Analiz Düzeyi	Harvard U. Tez Sayısı	%	U. Michigan Tez Sayısı	%	Cornell U. Tez Sayısı	%
Birey	11	2.9	7	1.8	11	2.9
Grup	8	2.1	5	1.3	4	1.0
Örgüt İçi Birim	3	0.8	0	0	1	0.3
Örgüt	35	9.3	27	7.1	7	1.8
Sektör	2	0.5	5	1.3	1	0.3
Karma	8	2.1	9	2.4	3	0.8
Diğer	7	1.9	6	1.6	1	0.3
TOPLAM	74	19.7	59	15.7	28	7.4

Tablo 10: Üniversitelere Göre Analiz Düzeyi Dağılımları

Analiz Düzeyi	Stanford U. Tez Sayısı	%	U.C.L.A. Tez Sayısı	%	İ.Ü.İş.Fak. Tez Sayısı	%
Birey	9	2.4	13	3.4	27	7.1
Grup	3	0.8	5	1.3	9	2.4
Örgüt İçi Birim	4	1.0	3	0.8	3	0.8
Örgüt	17	3.7	25	6.6	46	12.2
Sektör	0	0	6	1.6	5	1.3
Karma	2	0.5	10	2.6	5	1.3
Diğer	1	0.3	20	5.3	5	1.3
TOPLAM	33	8.8	82	21.8	100	26.6

Tablo 9 ve Tablo 10'da görüldüğü üzere Harvard U., Stanford U. ve İ. Ü. İşletme fakültesi arasında doktora tezlerinin araştırmalarında kullanılan ilk iki öncelikli analiz düzeyleri arasında benzerlik vardır. Her üç üniversitede de ilk öncelikle Örgüt ve ikinci öncelikle Birey düzeyinde analizlerin yapıldığı görülmektedir. Cornell U. hariç diğer üniversitelerde de ilk öncelikle Örgüt düzeyinde analizler yapılmıştır.

4. Üniversitelere Göre İstatistiksel Teknikler Dağılımı

İncelenen 434 tezin 236 tanesinde yapılan araştırmalarda İstatistiksel Teknikler kullanılmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu kriterle değerlendirilen Amerikan üniversitelerinde yapılan tezlerde tez yazarının belirttiği teknikler göz önüne alınarak yapılmıştır. Tablo 11 ve Tablo 12'de altı üniversiteye göre istatistiksel tekniklerin dağılımları verilmiştir.

Tablo 11: Üniversitelere Göre İstatistiksel Tekniklerin Dağılımı

İstatistik Teknikler	Harvard U. Tez Sayısı	%	U. Michigan Tez Sayısı	%	Cornell U. Tez Sayısı	%
Tanımlayıcı İst.Tek.	5	2.1	3	1.2	6	1.2
Sonuç Çıkarıcı İstatistik. Tek.	20	8.4	26	11.0	14	5.9
Çok Değişkenli İstatistik Analiz Tek.	2	0.8	13	5.5	2	0.8
Belirtilmemiş	3	1.2	2	0.8	2	0.8
TOPLAM	30	12.7	44	18.6	21	8.9

Tablo 12: Üniversitelere Göre İstatistiksel Tekniklerin Dağılımı

İstatistik Teknikler	Stanford U. Tez Sayısı	%	U.C.L.A. Tez Sayısı	%	İ.Ü.İşl.Fak. Tez Sayısı	%
Tanımlayıcı İst.Tek.	1	0.4	3	1.2	38	16.1
Sonuç Çıkarıcı İstatistik. Tek.	11	4.6	35	14.8	25	10.5
Çok Değişkenli İstatistik Analiz Tek.	8	3.3	11	4.6	7	2.9
Belirtilmemiş	1	0.4	1	0.4	0	0
TOPLAM	21	8.9	50	21.2	70	29.7

Tablo 11 ve 12 incelendiğinde görüldüğü gibi Amerikan üniversitelerinin tamamında yapılan araştırmalarda en fazla "Sonuç Çıkarıcı İstatistiksel

Teknikler" kullanılmış olmasına rağmen İ. Ü. İşletme Fakültesinde yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda "Tanımlayıcı İstatistik Teknikleri" kullanılmıştır. Ayrıca Tanımlayıcı İstatistik Tekniklerinin kullanılma oranı Amerikan üniversitelerinde oldukça düşüktür. Sonuç Çıkarıcı İstatistik Analiz Tekniklerinin kullanım önceliği U. of Michigan, U. Stanford ve U.C.L.A. da ikinci, Harvard U., Cornell U. ve İ. Ü. İşletme Fakültesinde hazırlanan tezlerde üçüncü sıradadır.

Şu ana kadar ele alınan kriterler açısından altı üniversitenin sahip olduğu nitelikleri incelenmiş ve birbirleri arasındaki benzerlik ve farklılıklara değinilmiştir. Burada ise incelenen kriterler arasında ilişki olup olmadığını Ki - kare sonuçları açısından verilmeye çalışılacaktır. Ki - kare analizini gerçekleştirmeden önce kullanılan değişkenler arasında bazı gruplandırmalar yapılmıştır. Bunun yanında belirtmek gerekir ki, her üniversite de olduğu gibi bu araştırmada incelenen üniversitelerde kendilerine özgü özellikler taşımakta ve farklı akademik ilgi alanlarına sahip bulunmaktadır. Bu gerçeği kabul etmekle birlikte ele aldığımız beş Amerikan üniversitesinin Amerika Birleşik Devletlerinde Yönetim disiplini de doktora eğitimi veren üniversiteler içinden seçilmiş bir örneklem olarak ele alınabilir. Aynı şekilde İ. Ü. İşletme Fakültesi de Türkiye'de işletmecilik eğitimi veren ilk kurumlardan birisidir ve on beş senelik bir periyotta (sadece yönetim organizasyon disiplini de) 115 adet doktora tezine sahiptir. Bu özellikleri ile İ. Ü. İşletme Fakültesinin de Türkiye'deki aynı nitelikteki diğer üniversiteleri temsil edebilme yeteneğine sahip olduğunu ileri sürülebilir.

Ki - Kare analizi için ele alınan üniversiteler; Amerikan üniversiteleri ve İ. Ü. İşletme Fakültesi olarak gruplandırılmıştır. Aynı şekilde 20 ayrı başlığa sahip konu kategorisi ise;

1. Yönetim - Organizasyon: İşletme Politikası ve Planlama, Girişimcilik, Sağlık Kuruluşları Yönetimi, Uluslararası Yönetim, Organizasyon ve Yönetim Teorisi, Örgütsel Haberleşme ve İletişim, Teknoloji ve Yenilik Yönetimi.

2. Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi: Kariyer, Yönetimde Eğitim ve Gelişme, Personel / İnsan Kaynakları, Yönetimde Kadın.

3. Örgütsel Davranış: Örgütsel Davranış, Örgütsel Gelişme ve Değişim, Güç, Görüşme, Çatışma Yönetimi.

4. Diğer: Üretim Yönetimi, Kamu Sektörü, Araştırma Metodları, Yönetimde Sosyal Olaylar, Yönetim Tarihi, Yönetimsel Danışmanlık .

olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca analiz kategorisindeki "örgüt içi birim" ve "grup" değişkenleri birleştirilmiştir.

Elde edilen Pearson Ki - Kare değerleri şu şekildedir:

Anlamlık düzeyi: 0,05

Üniversite-Konu İlişkisi: Value=9,075; d=3; Significance= 0,028

Üniversite-Analiz Düzeyi İlişkisi: Value=10,793; d=5 Significance= 0,055

Üniversite-İstatistik Teknikler İlişkisi: Value=54,248; d=2; Significance= 0,000

Görülüyorki, Üniversite - Konu değişkenleri ve Üniversite - İstatistiksel Teknikler değişkenleri arasında bağımlılık (ilişki) söz konusudur. Üniversite - Analiz Düzeyi değişkenleri arasında ise 0,05 anlamlılık düzeyinde bağımlılık sınır değerdedir.

Sonuç ve Tartışma

İncelenen altı üniversitede hazırlanan tezlerin tümü ele alındığında araştırmanın başlangıç yılı olan 1982 yılına göre 1990'lı yıllarda yönetim konularında hazırlanan tez sayısında artış olduğu görülmektedir. İ. Ü. İşletme Fakültesinin diğer beş Amerikan üniversitesine göre daha fazla sayıda doktora tezine sahiptir. The Academy of Management tarafından 20 ayrı başlık altında toplanan konular içerisinde bu çalışmada yer alan 434 tezde sırasıyla; Organizasyon ve Yönetim Teorisi, İşletme Politikası ve Planlama, Personel / İnsan Kaynakları Yönetimi, Örgütsel Davranış ve Uluslararası Yönetim konuları diğer 15 konuya göre daha fazla ele alınmıştır. Analiz Düzeyleri açısından Örgüt düzeyinde araştırma yapılan tezler ilk sıradadır. Kullanılan İstatistiksel Teknikler dağılımında ise en fazla Sonuç Çıkarıcı İstatistiksel Analiz Tekniklerinin kullanılmış olduğu görülmektedir.

Üniversiteler arasında karşılaştırma yapıldığında beş Amerikan üniversitesi ile İ. Ü. İşletme Fakültesi arasında incelenen (sayıları itibariyle) ilk üç konu açısından benzerlikler vardır. Özellikle Organizasyon ve Yönetim Teorisi ve İşletme Politikası ve Planlama konuları her üniversitenin ilk öncelik verdiği üç konudan birisini oluşturmaktadır. 20 konu ayrımı olmasına rağmen altı üniversitedeki ilk üç öncelikte incelenen konu sayısı 9'dur. Konuların yıllara göre dağılımlarına bakıldığında yine yukarıda sözü edilen iki konunun en fazla incelenen konular olduğu görülmektedir. Bunun yanında üniversitelerin ilk üç öncelikli olarak tercih ettikleri diğer 7 konunun da belirli yıllarda bu iki konu gibi önem kazanmış oldukları gözlemlenmektedir. Ancak, bu konuda genelleme yapmanın doğru olmayacağını da belirtmek gerekir. Yapılan araştırmalarda kullanılan analiz düzeyleri açısından da Amerikan üniversiteleri ile İ. Ü. İşletme Fakültesi arasında benzerlik olduğu görülmüştür. Cornell Üniversitesi hariç diğer beş üniversitede Örgüt düzeyinde analiz yapılmıştır.

Amerikan üniversiteleri ile I. Ü. İşletme Fakültesi arasında farklılık araştırmalarda kullanılan istatistiksel tekniklerde ortaya çıkmıştır. Amerikan üniversitelerinin tamamında yapılan araştırmalarda en fazla sonuç çıkarıcı istatistiksel teknikler kullanılırken I. Ü. İşletme Fakültesinde hazırlanan tezlerde daha çok tanımlayıcı istatistiksel tekniklerin tercih edilmiştir. Her ne kadar araştırma konusu bu farklılığın nedenini ortaya koymak değilse de, yönetim konularında yazılan makalelere ilişkin yapılan araştırmalarda bulunan sonuçlar ile paralellik gösterdiğini belirtmek yanlış olmaz. Çalışmanın başında doktora tezlerinin akademik çalışmaların temel direği olduğunu belirtilmişti. Dolayısıyla, doktora tezleri ile hazırlanan diğer akademik çalışmalar arasında etkileşim olması normaldir. Üsdiken ve Pasadeos (1992) Türkiye'de yayınlanan yönetim ile ilgili veri temelli makalelerde yöntem üzerine yaptıkları araştırmada inceledikleri makalelerin içerisinde en yaygın türün, verilerin tek maddeli ölçülerden oluşan soru kağıdıyla toplandığı, sonuçların sadece sıklık dağılımları veya bazen çapraz çizelgeler şeklinde sunulduğu ve herhangi bir istatistiksel analizin yapılmadığı çalışmalar olduğunu belirtmektedirler.

Üzerinde durulması gereken bir başka konu ise doktora tezlerine ilişkin ulusal bir database'e ihtiyaç olduğudur. Doktora tezlerinin gerekli bilgilerini ihtiva eden özetlerinin yer aldığı ve ihtiyaç duyan herkesin ulaşabileceği bir kaynağın varlığı bilginin paylaşılması açısından gereklidir. Bu konuda Anadolu Üniversitesinin kendi bünyelerinde hazırlanan yüksek lisans ve doktora tez özetlerini içeren yayını ile İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün yine kendi bünyesindeki yüksek lisans ve doktora tezlerini içeren liste türündeki yayınları nitelik ve ulaşılabilirlik açısından mütevazı durumdadır. Bu konuda üniversiteler arasında bir işbirliğinin gerekliliği açıktır.

Ayrıca bu çalışma ile doktora tez konularının belirlenmesi aşamasında karşılaşılan şu sorunları gündeme getirmek ve dikkat çekmek istenilmektedir:

- Doktora tez konusu danışman ve yazarın teorik ilgilerine göre mi kararlaştırılmalı?
- Ekonomide ve iş hayatında karşılaşılan sorunlar doktora tezleri konusu için ana kaynak mı olmalı?
- Doktora tezleri muhakkak uygulamaya dönük mü olmalı?
- Doktora tezi, bilimin gelişmesinde en önemli araç olduğuna göre, uygulama ile ilgili endişelerden uzak olarak mı kararlaştırılmalı?

Referanslar

Adams, G.B., & White, J.D. 1994. Dissertation Research in Public Administration and Cognate Fields: An Assessment of Methods and Quality. *Public Administration Review*, Noveber / December 54:6.

Cleray, R. E. 1992. Revisiting the Doctoral Dissertation in Public Administration: An Examination of the Dissertations of 1990. *Public Administration Review*, January / February 52:1.

Dissertation Abstract International Section: A. 1982 January - 1997 February. The Humanities and Social Sciences. University Microfilm Inc., (181 cilt abstract)

Gourman, J. 1989 *The Gourman Report a Rating of Undergraduate Programs in American and International Universities*. Los Angeles: National Education Standarts.

Gourman, J. 1993. *The Gourman Report a Rating of Graduate and Professional Programs in American and International Universities*. Los Angeles: National Education Standarts.

i. Ü. İşletme Fakültesi Kitaplığı Doktora Tezleri

Stock, J. R. & Luhrsen, D. A. 1993. Doctoral Research in Logistics - Related Areas 1987 - 1991. *Journal of Business Logistics*, 14:2.

Stock, J. R. 1987. A Compendium of Doctoral Resarch in Logistics: 1970 - 1986. *Journal of Business Logistics*, 8:2.

Shrivastava, P. 1989. A Profile of Doctoral Dissertations in Strategic Management: A Note. *Journal of Management Studies*, September 26:5.

Üsdiken, B. & Pasadeos, Y. 1992. Türkiyede Yayınlanan Yönetimle İlgili Veri Temelli Makalelerde Yöntem. *ODTÜ, Gelişme Dergisi*, 19:2.

Üsdiken, B. ve Pasadeos, Y. 1993. Türkiye'de Örgütler ve Yönetim Yazını, *Amme idaresi Dergisi*, Haziran 26:2'den Ayrı Baskı.